

หน่วยที่ 3**ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน****ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการ**

การปกครองประเทศมีอำนาจอยู่ 2 ระดับ คือ

1. ระดับสูงสุด คืออำนาจของรัฐบาล หรือ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้วางนโยบาย เรียกว่าอำนาจการปกครองนี้ว่าอำนาจบริหาร หรือบางครั้งอาจเรียกว่าระดับนโยบาย

2. ระดับรองลงมา คือ อำนาจของกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งดำเนินการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย อำนาจระดับนี้กำหนดไว้ในกฎหมายปกครอง เรียกว่า อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน บางครั้งอาจเรียกว่า ระดับปฏิบัติการ

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน คือ การจัดระเบียบในการปกครองประเทศซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารกิจการของรัฐ โดยกำหนดว่ามียุทธศาสตร์บริหารราชการอย่างไร มีหน้าที่อะไรและอำนาจความรับผิดชอบแค่ไหน เพื่อดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บริการหรือสนองความต้องการของประชาชน

หลักการบริหารราชการแผ่นดิน

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล อยู่ในกรุงเทพมหานคร (ใช้หลักการรวมอำนาจ)

2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด และอำเภอ มีข้าราชการของส่วนกลางเป็นตัวแทนของกระทรวง ทบวง กรม ไปประจำ เป็นการแบ่งเบาภาระของส่วนกลาง (มีลักษณะเป็นการแบ่งปันอำนาจ)

3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร เป็นลักษณะที่รัฐเปิดโอกาสให้มีการปกครองตนเอง โดยมีการเลือกตั้งขึ้นเองในท้องถิ่นนั้นเพื่อให้มาทำหน้าที่ในการดำเนินกิจการและบริหารท้องถิ่นนั้น ๆ (หลักการกระจายอำนาจ)

โดยทั่วไปหลักการปกครองประเทศนิยมแบ่งเป็น ๓ หลัก คือ

1. หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centralization)
2. หลักการแบ่งอำนาจการปกครอง (Deconcentralization)
3. หลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization)

หลักการรวมอำนาจปกครอง

หลักการรวมอำนาจปกครอง หมายถึง หลักการจัดวางระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยรวมอำนาจการปกครองไว้ให้แก่หน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง อันได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือ ทบวงการเมืองต่างๆ ของรัฐ และมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง โดยขึ้นต่อกันตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการปกครองตลอดทั่วทั้งอาณาเขตของประเทศ

ลักษณะของการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ

- การรวมศูนย์อำนาจ การวินิจฉัยสั่งการในด้านการควบคุมการบริหารงานการบุคคล และการคลังไว้ที่กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งอยู่ในส่วนกลาง ทำให้มีเอกภาพในการปกครอง

- การรวมอำนาจการบังคับบัญชาไว้ ณ ส่วนกลางโดยมีการจัดการระเบียบวินัยเป็นเครื่องบังคับให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามคำสั่ง โดยชอบธรรมตามกฎหมาย และแผนงานของผู้บังคับบัญชา

- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานได้รับการแต่งตั้งไปจากส่วนกลาง ทำให้เกิดความมั่นคงต่อการปกครอง และบริหารประเทศถึงแม้ว่าจะมีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นก็ตาม ซึ่งเป็นรูปแบบของการกระจายอำนาจ แต่ในทางปฏิบัติแล้วอำนาจทุกอย่างยังอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากส่วนกลางอยู่นั่นเอง

จุดแข็งของการรวมอำนาจปกครอง

1. การที่รัฐบาลมีอำนาจแผ่ขยายไปทั่วอาณาเขต ทำให้เห็นนโยบาย แผน คำสั่ง เกิดผลได้ทั่วประเทศอย่างทันที
2. บริการและประโยชน์แก่ประชาชนเสมอหน้าทั่วประเทศ มิได้ทำเพื่อถิ่นใดโดยเฉพาะ
3. ทำให้เกิดการประหยัด เพราะสามารถหมุนเวียนเจ้าหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้ไปยังจุดต่างๆ ของประเทศได้โดยไม่ต้องจัดหาประจำทุกจุด
4. มีความเป็นเอกภาพในการปกครองและบริหารงาน การปกครองในท้องที่เป็นไปในแนวเดียวกัน
5. มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นทำให้บริการสาธารณะดำเนินไปโดยสม่ำเสมอ และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนอันเดียวกัน

จุดอ่อนของหลักการรวมอำนาจปกครอง

1. ไม่สามารถดำเนินกิจการทุกอย่างให้ดีได้ทั่วถึงทุกท้องที่ในเวลาเดียวกัน เพราะมีพื้นที่กว้างใหญ่ จึงไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง
2. การปฏิบัติงานมีความล่าช้า เพราะมีแบบแผนและขั้นตอนมากมาย ตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. ไม่อาจตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง เพราะความหลากหลายของความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

การแบ่งอำนาจการปกครอง

การแบ่งอำนาจการปกครอง หมายถึง หลักการที่การบริหารราชการส่วนกลางได้ จัดแบ่งอำนาจวินิจฉัยและสั่งการบางส่วนไปให้ข้าราชการในส่วนภูมิภาค โดยให้มีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจ ตัดสินใจ แก้ปัญหา ตลอดจนริเริ่มได้ ในกรอบแห่งนโยบายของรัฐบาลที่ได้วางไว้

ลักษณะสำคัญของหลักการแบ่งอำนาจปกครอง

1. เป็นการบริหารงาน โดยใช้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางไปประจำตามเขตการปกครองในส่วนภูมิภาคทุกแห่ง ได้แก่ ภาค มณฑล จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เป็นต้น และเจ้าหน้าที่เหล่านี้ก็อยู่ในระบบการบริหารงานบุคคลของรัฐบาลกลางเดียวกัน
2. เป็นการบริหารโดยใช้งบประมาณซึ่งส่วนกลาง เป็นผู้อนุมัติและควบคุมให้เป็นไปตามวิธีการงบประมาณของแผ่นดิน
3. เป็นการบริหารภายใต้ นโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลกลาง

จุดแข็งของหลักการแบ่งอำนาจปกครอง

1. หลักการนี้เป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การกระจายอำนาจปกครอง
2. ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วขึ้นในการมาติดต่อในเรื่องที่ราชการส่วนภูมิภาค มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการ เพราะไม่ต้องรอให้ส่วนกลางมาวินิจฉัยสั่งการ
3. เป็นจุดเชื่อมระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นทำให้การติดต่อประสานงาน ระหว่างทั้งสองส่วนดีขึ้น
4. มีประโยชน์ต่อประเทศที่ประชาชนยังไม่รู้จักการปกครองตนเอง

จุดอ่อนของหลักการแบ่งอำนาจปกครอง

1. เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะการส่งเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางเข้าไป
2. บริหารงานในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลยังไม่เชื่อในความสามารถในท้องถิ่น
3. เกิดความล่าช้าในการบริหารงาน เพราะต้องผ่านระเบียบแบบแผนถึง 2 ระดับ คือ ระดับส่วนกลาง และระดับส่วนภูมิภาค
4. ทำให้ระบบราชการมีขนาดใหญ่โต เกิดการสิ้นเปลืองงบประมาณ
5. ทำให้ทรัพยากรที่มีค่าบางอย่างในท้องถิ่นไม่เกิดประโยชน์ เช่น เจ้าหน้าที่ เพราะถูกส่งมาจากที่อื่น
6. บุคลากร เจ้าหน้าที่ที่ถูกส่งเข้าไปในท้องถิ่น ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ อาจจะไม่ยอมมาทำงาน ไม่เช่นนั้นในพื้นที่จึงไม่เข้าใจในพื้นที่ และอาจเกิดความขัดแย้งกับคนในพื้นที่ได้

การกระจายอำนาจปกครอง

การกระจายอำนาจปกครอง มีความหมายใน ๒ นัย คือ

ความหมายแรก เป็นการเพิ่มอำนาจของประชาชนในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ใช้อำนาจ อันเป็นหัวใจ ถ้าหากว่าประชาชนไม่มีอำนาจในการควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ใช้อำนาจ หมายถึง หน่วยงานต่างๆ ที่ใช้อำนาจ ไม่อยู่ในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบของประชาชน เราไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจ จะยังอยู่ในขั้นของการแบ่งอำนาจเท่านั้น

ความหมายที่สอง คือ ระบบการทำงาน บริหารประเทศที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นต่างๆ มีอำนาจในการจัดการดูแล กิจการหลายๆด้านของตนเอง ไม่ใช่ปล่อยให้รัฐบาลกลางรวมศูนย์อำนาจในการจัดการแทบทุกอย่างในท้องถิ่น กิจการที่ท้องถิ่นมีสิทธิจัดการดูแล มักจะได้แก่ ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม การดูแลชีวิตทรัพย์สิน และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนกิจการใหญ่ๆ ๒ อย่าง ที่รัฐบาลกลางควบคุมไว้อย่างเด็ดขาด คือ การทหารและการต่างประเทศ

ความสำคัญของการกระจายอำนาจ

1. การกระจายอำนาจเป็นรากแก้วของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. การกระจายอำนาจยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจและสังคมในแง่การพัฒนาชนบท

ลักษณะของการกระจายอำนาจ

๑. การกระจายอำนาจทางการเมือง เป็นการกระจายอำนาจให้ชุมชนต่างๆ ได้ปกครองตนเอง ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองอย่างเด็ดขาด

วิธีการกระจายอำนาจออกเป็น ๒ วิธี คือ

๑.๑ กระจายอำนาจปกครองให้ท้องถิ่น เป็นวิธีการกระจายอำนาจตามอาณาเขต โดยให้ท้องถิ่นต่างๆ ปกครองตนเอง มีการกำหนดขอบเขตอำนาจไว้เฉพาะท้องถิ่นนั้นและตามหลักทั่วไปจะทำกิจการนอกอาณาเขตไม่ได้ วิธีการกระจายอำนาจปกครองท้องถิ่นนี้เป็นวิธีที่มอบบริการสาธารณะหลายๆอย่างเกี่ยวกับการปกครองให้ท้องถิ่นจัดทำด้วย เจ้าหน้าที่ขององค์การส่วนท้องถิ่นนั่นเอง และด้วยงบประมาณขององค์การส่วนท้องถิ่น เพื่อสนองตอบความต้องการส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

๑.๒ กระจายอำนาจตามกิจการ (Decentralization par service) หรืออีกนัย หนึ่งที่เรียกกันว่า "การกระจายอำนาจทางบริการ" เป็นวิธีการกระจายอำนาจโดยมอบบริการสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งให้องค์การนั่นเอง บริการสาธารณะที่แยกมาจัดทำนั้นอาจเป็นบริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม กีฬา หรือวัฒนธรรม วิธีการกระจายอำนาจทางกิจการนี้ไม่ใช่การกระจายอำนาจปกครอง แต่เป็นการ "มอบ" ให้องค์การรัฐบาลไปจัดทำบริการสาธารณะโดยแยกออกมาเป็นนิติบุคคลต่างหาก

๒. การกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative Decentralization) หมายถึง การมอบอำนาจหน้าที่ หรือการโอนอำนาจหน้าที่ หรือ การแบ่งอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจให้หน่วยงานราชการระดับต่างๆ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้โดยไม่ต้องเสนอขออนุมัติหรือขอความเห็นชอบจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป และอาจรวมถึงการกระจายอำนาจออกนอกระบบราชการด้วย

จุดแข็งของหลักการการกระจายอำนาจปกครอง

1. ทำให้มีการสนองความต้องการของแต่ละท้องถิ่นได้ดีขึ้น เพราะผู้บริหารที่มาจากกาเลือกตั้งจะรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ดีกว่า
2. เป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง
3. เป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นในระดับท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย เพราะการกระจายอำนาจทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักรับผิดชอบในการปกครองท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

จุดอ่อนของหลักการการกระจายอำนาจปกครอง

1. อาจก่อให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันระหว่างท้องถิ่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อเอกภาพทาง

การปกครองและความมั่นคงของประเทศ

2. ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งอาจใช้อำนาจบังคับกษัตริย์คู่แข่งหรือประชาชนที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายตนเอง

3. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ เพราะต้องมีเครื่องมือเครื่องใช้และบุคลากรประจำอยู่ทุกหน่วย การปกครองท้องถิ่น ไม่มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเหมือนการบริหารราชการส่วนกลาง

ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง

ราชการบริหารส่วนกลาง หมายถึง ราชการบริหารอันเป็นภาระเป็นภาระหน้าที่ของราชการส่วนกลางซึ่งประกอบด้วยกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่ของราชการบริหาร ส่วนกลางซึ่งขึ้นต่อกันตามลำดับ

การบริหารราชการส่วนกลางจึงเป็นการจัดระเบียบที่ยึดหลักการรวมอำนาจ ราชการบริหารส่วนกลางตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดินปัจจุบันกำหนดให้จัดระเบียบเป็นสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล การจัดตั้ง ยุบ ต้องทำเป็นพระราชบัญญัติ

1.สำนักนายกรัฐมนตรี มีเพียงหน่วยงานเดียวมีฐานะเป็นกระทรวงและยังมีบทบาทเป็นแหล่งประสานงานระหว่างกระทรวงต่างๆ และงานอื่นๆ ในระดับชาติด้วย ในสำนักนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและกำหนดนโยบายสำนักนายกรัฐมนตรีให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ

สำนักนายกรัฐมนตรี มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (1) สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
 - (2) กรมประชาสัมพันธ์
 - (3) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
- ส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี
- (1) สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
 - (2) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
 - (3) สำนักข่าวกรองแห่งชาติ
 - (4) สำนักงบประมาณ
 - (5) สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ
 - (6) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 - (7) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
 - (8) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มีดังต่อไปนี้

- (1) สำนักราชเลขาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลขานุการในพระองค์ พระมหากษัตริย์
- (2) สำนักพระราชวัง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการพระราชวัง ตลอดจน ดูแลรักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์
- (3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการพระ พุทธศาสนา ส่งเสริมพัฒนา พระพุทธศาสนาและดูแลรักษาศาสนสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยคณะ สงฆ์ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
- (4) สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามที่ กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (5) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวิจัย และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
- (6) ราชบัณฑิตยสถาน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่ ทางวิชาการและอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

(7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

(8) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการ ดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและคณะกรรมการธุรกรรม และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

(9) สำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ดำเนินคดีแพ่งและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และอำนาจหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ส่วนราชการตามวรรคหนึ่ง (1) (2) (3) (4) (5) (6) และ (7) มีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี ส่วนราชการตามวรรคหนึ่ง (8) และ (9) มีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชา ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

2. กระทรวง

กระทรวงเป็นหน่วยงานของข้าราชการส่วนกลางที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งรับผิดชอบงานเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งของประเทศ ในแต่ละกระทรวงมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและกำหนดนโยบายของกระทรวง ให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวง และจะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการแทนก็ได้ โดยมีปลัดกระทรวงซึ่งเป็นข้าราชการประจำสูงสุดในกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ

ส่วนราชการของกระทรวงมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี 2) สำนักงานปลัดกระทรวง มีฐานะเป็นกรม

หน่วยงานระดับกระทรวงปัจจุบันตามพ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มี 20 หน่วยงาน ดังนี้คือ

(1) สำนักนายกรัฐมนตรี	(11) กระทรวงพลังงาน
(2) กระทรวงกลาโหม	(12) กระทรวงพาณิชย์
(3) กระทรวงการคลัง	(13) กระทรวงมหาดไทย
(4) กระทรวงการต่างประเทศ	(14) กระทรวงยุติธรรม
(5) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	(15) กระทรวงแรงงาน
(6) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	(16) กระทรวงวัฒนธรรม
(7) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	(17) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
(8) กระทรวงคมนาคม	(18) กระทรวงศึกษาธิการ
(9) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	(19) กระทรวงสาธารณสุข
(10) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	(20) กระทรวงอุตสาหกรรม

3. ทบวง

เป็นหน่วยราชการขนาดใหญ่ที่มีขนาดหน่วยงานและขอบข่าย ความรับผิดชอบใหญ่กว่ากรมแต่เล็กกว่ากระทรวง ทบวง อาจสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี สังกัดกระทรวง หรือเป็นทบวงอิสระ เดิมประเทศไทยเคยมีทบวงเพียงทบวงเดียวคือ "ทบวงมหาวิทยาลัย" มีฐานะเป็นกระทรวงมีรัฐมนตรีว่าการทบวงรับผิดชอบ

4. กรม

เป็นหน่วยงานราชการขนาดกลางรับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่งของรัฐแยกย่อยจากกระทรวง หรือ ทบวง กรม อาจสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี สังกัดกระทรวง ทบวง หรือเป็นกรมอิสระก็ได้

การแบ่งส่วนราชการของกรม

- 1) สำนักงานเลขานุการกรม
- 2) กอง มีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของกอง โดยผู้อำนวยการกองหรือหัวหน้ากองหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่เทียบเท่าเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ
- 3) แผนก มีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของแผนก โดยมีหัวหน้าแผนกหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งเทียบเท่าเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ

นอกจากการแบ่งส่วนราชการของกรมดังกล่าวแล้ว กรมใดมีเหตุผลพิเศษจะตราพระราชกฤษฎีกาแบ่งท้องที่ออกเป็นเขต ซึ่งโดยปกติมีพื้นที่ครอบคลุมหลายจังหวัดเพื่อให้มีหัวหน้าส่วนราชการประจำเขตเพื่อปฏิบัติงานทางวิชาการก็ได้ หัวหน้าส่วนราชการประจำเขตมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากกระทรวง ทบวง กรม ไปปฏิบัติงานทางวิชาการและเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการประจำสำนักงานเขตซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม นั้น เช่น สรรพากรเขต สรรพสามิตเขต พัฒนาชุมชนเขต ป่าไม้เขต ศึกษาธิการเขต เป็นต้น เขตเป็นราชการบริหารส่วนกลางที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางวิชาการแก่ราชการส่วนภูมิภาค ข้าราชการประจำเขตยังคงเป็นข้าราชการของราชการบริหารส่วนกลาง ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัด

สำนักนายกรัฐมนตรี, กระทรวง, ทบวง (สังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี) และกรม (สังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือ ทบวง), หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล การจัดตั้งหรือยุบส่วนราชการที่กล่าวมานี้ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ การจัดตั้งทบวงโดยให้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือกระทรวง ต้องระบุให้แน่นอนไว้ในพระราชบัญญัติ สำหรับการจัดตั้งกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวงให้ระบุการไม่สังกัดไว้ในพระราชบัญญัติด้วย ส่วนการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและฐานะเป็นกรมให้ตราเป็น พระราชกฤษฎีกา

การบริหารราชการในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการตาม พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวงศึกษาธิการ 2546

กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

โครงสร้าง และการแบ่งส่วนราชการ กระทรวงศึกษาธิการ

ระดับชาติ ยุบรวม กระทรวงศึกษาธิการ + ทบวงมหาวิทยาลัย + สภาการศึกษาแห่งชาติ = **กระทรวงศึกษาธิการ**

ระดับกรม ยุบรวม สปช. + กรมสามัญศึกษา = **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ระดับจังหวัด ยุบรวม สปจ. + สำนักงานสามัญจังหวัด + สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด = **สำนักงานเขตพื้นที่**

การศึกษา (สพท.) 175 เขต

การบริหารส่วนกลาง หน่วยงานส่วนกลาง เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

1. การกำหนดนโยบาย แผน เกณฑ์ มาตรฐาน

2. ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนทรัพยากร

3. ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล

การแบ่งส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการ (การบริหารส่วนกลาง) มี 6 สำนัก ดังนี้

1) สำนักงานรัฐมนตรี

2) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

3) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

6. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

1) สำนักอำนวยการ

2) สำนักการคลังและสินทรัพย์

3) สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4) สำนักทดสอบทางการศึกษา

5) สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

6) สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

7) สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

8) สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา

9) สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ

10) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

หน่วยงานอิสระที่ไม่เป็นส่วนราชการ ได้แก่

1. สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

3. สถาบันพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

4. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

5. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

6. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

7. ครูสภา

เขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) เป็นเขตบริหารและจัดการศึกษา มี 175 เขต มีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ระดับ 9) เป็นผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. จัดทำนโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย

มาตรฐาน แผนการศึกษาแห่งชาติ

2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณ

3. กำกับดูแล ติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา

สถานศึกษา สังกัด สพท.

มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษา

มีรองผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานหน้าที่กำกับโดยคณะกรรมการสถานศึกษา

การแบ่งฝ่ายในสถานศึกษา

1. ฝ่ายวิชาการ
2. ฝ่ายบริหารทั่วไป / บริหารงานบุคคล)
3. ฝ่ายกิจการนักศึกษา
4. ฝ่ายอาคารสถานที่
5. ฝ่ายงบประมาณ
6. ฝ่ายความสัมพันธ์กับชุมชน

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

ราชการบริหารส่วนภูมิภาค หมายถึง ราชการของกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ซึ่งได้แบ่งแยกออกไปดำเนินการจัดทำตามเขตการปกครองของประเทศ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในเขตการปกครองนั้นๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของราชการส่วนกลาง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งออกไปประจำตามเขตการปกครองต่างๆ ในส่วนภูมิภาคเพื่อบริหารราชการภายใต้การบังคับบัญชาของราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาคจึงเป็นการจัดระเบียบการปกครองตามหลักการแบ่งอำนาจ

ลักษณะสำคัญของราชการบริหารส่วนภูมิภาคมีดังนี้คือ

- 1) การบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นการแบ่งอำนาจการปกครองจากส่วนกลางแล้วมอบอำนาจให้แก่ผู้แทนราชการบริหารส่วนกลางซึ่งไปประจำอยู่ในส่วนภูมิภาค มิใช่เป็นการกระจายอำนาจการปกครอง
- 2) เจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคยังอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของส่วนกลาง โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งตั้งถอดถอนโดยวินัยเป็นเครื่องบังคับ และผู้มีอำนาจบังคับบัญชามีความรับผิดชอบในราชการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติไปตามคำสั่งของตนทุกประการ
- 3) ราชการส่วนภูมิภาคได้รับมอบอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการเฉพาะบางเรื่องบางประการเท่านั้น ราชการส่วนกลางมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขวินิจฉัยคำสั่งการของส่วนภูมิภาคใด ฉะนั้นผู้มีอำนาจสั่งการขั้นสุดท้ายก็คือราชการส่วนกลางนั่นเอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินปัจจุบันคือระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัดอำเภอ ส่วนการจัดระเบียบการปกครองในอำเภอให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นที่คือพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งกล่าวถึงตำบลและหมู่บ้านด้วย

1. จังหวัด

- จังหวัดเป็นหน่วยการปกครองในส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด จังหวัดประกอบด้วยอำเภอหลายๆ อำเภอ จังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ส่วนอำเภอไม่เป็นนิติบุคคล
 - การจัดตั้ง ยุบ เปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ
 - การแบ่งส่วนราชการของจังหวัด ส่วนราชการของจังหวัดแบ่งเป็น 1) สำนักงานจังหวัด 2) ส่วนราชการซึ่งกระทรวง ทบวงกรมได้ตั้งขึ้น
 - ผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการของจังหวัด

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นหัวหน้ารับผิดชอบการบริหารราชการและเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด การยกเว้น จำกัก หรือตัดตอนอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดในการบริหารราชการหรือให้ข้าราชการของส่วนราชการใดมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเช่นเดียวกับผู้ว่าราชการจังหวัดจะกระทำได้โดยตรงเป็นพระราชบัญญัติ

2. รองผู้ว่าราชการจังหวัด

3. ปลัดจังหวัด ในแต่ละจังหวัดปลัดจังหวัดเป็นผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดในหน้าที่ทั่วไป

4. หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด เช่น คลังจังหวัด สรรพากรจังหวัด สรรพสามิตจังหวัด

ผู้ฯลฯ

5. คณะกรรมการจังหวัด ในจังหวัดหนึ่งให้มีคณะกรรมการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด

ในการบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น คณะกรรมการจังหวัดประกอบด้วย (พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2546) 1. ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานโดยตำแหน่ง 2. รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย 3. ปลัดจังหวัด 4. อัยการจังหวัดที่ทำหน้าที่หัวหน้าอัยการจังหวัด 5. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด 6. หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด

2. อำเภอ

อำเภอคือหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาครองจากจังหวัด อำเภอแบ่งเป็นหลายตำแหน่งอำเภอไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

1. การจัดตั้ง การจัดตั้งอำเภอ ทำได้โดยรวมทั้งที่หลายๆ ตำบล ประมาณ 3 ตำบล การจัดตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงเขตอำเภอ กระทำได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

2. อำนาจหน้าที่และผู้รับผิดชอบบังคับบัญชา ในอำเภอหนึ่งมีนายอำเภอคนหนึ่งเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการในอำเภอและรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอ ในอำเภอหนึ่งนอกจากจะมีนายอำเภอเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอดังกล่าวแล้ว ให้มีปลัดอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งมาประจำให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ และมีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการบริหารส่วนภูมิภาคซึ่งสังกัดกระทรวงทบวงกรม นั้นในอำเภอนั้น

3. กิ่งอำเภอ

กิ่งอำเภอเป็นหน่วยการปกครองซึ่งรวมหลายตำบล แต่ไม่มีลักษณะใหญ่พอที่จะตั้งเป็นอำเภอ หนึ่งได้ กิ่งอำเภอเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอ การจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอก็เพื่อสะดวกในการปกครองแต่ให้ตั้งขึ้นเมื่อมีความจำเป็นในการปกครองเท่านั้น หากเจ้าหน้าที่อำเภอตรวจตราท้องที่ได้สะดวกก็ไม่จำเป็นต้องตั้งกิ่งอำเภอขึ้น ในอำเภอหนึ่งๆ จะมีกิ่งอำเภอเดียวหรือหลายกิ่งอำเภอก็ได้และแบ่งเขตออกเป็นตำบลเช่นเดียวกับอำเภอ

3.1 ผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบ การบริหารราชการของกิ่งอำเภอมีปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอเป็นหัวหน้า และมีปลัดอำเภออื่นๆ ตามจำนวนที่จำเป็นหัวหน้าส่วนราชการของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ประจำกิ่งอำเภอคล้ายอำเภอ ปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภออยู่ในบังคับบัญชาของนายอำเภอและทนายอำเภอ ทั้งนี้เพราะว่ากิ่งอำเภอเป็นเขตการปกครองส่วนหนึ่งซึ่งรวมอยู่ในอำเภอ สำหรับหัวหน้าส่วนราชการของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ประจำกิ่งอำเภอนั้นก็คือเจ้าหน้าที่ซึ่งแบ่งออกจากอำเภอให้มาประจำทำงานอยู่ที่กิ่งอำเภอสุดแล้วแต่ปริมาณงานของกิ่งอำเภอนั้น เช่น ศึกษาธิการกิ่งอำเภอ สมุหบัญชีกิ่งอำเภอ ป่าไม้กิ่งอำเภอ สรรพสามิตกิ่งอำเภอ สัสดีกิ่งอำเภอ เป็นต้น

4. ตำบล

ตำบลไม่เป็นการบริหารส่วนภูมิภาคตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แต่เป็นการบริหารราชการในส่วนภูมิภาคตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ตำบลเป็นเขตปกครองย่อยของอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ตำบลประกอบด้วยหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้าน ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

4.1 การจัดตั้ง การจัดตั้งตำบลทำได้โดยการรวมท้องที่หลายๆ หมู่บ้านเข้าด้วยกัน ซึ่งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่กำหนดว่าหลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้านให้จัดเป็นตำบล ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การตั้งตำบลใหม่ นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่นหมู่บ้านที่รวมเป็นตำบลไม่ควรน้อยกว่า 10

หมู่บ้านและมีพลเมืองไม่ต่ำกว่า 2,000 คน ท้องที่กว้างพอที่กำนันจะดูแลได้ทั่วถึง แต่ละหมู่บ้านต้องติดต่อกันได้ในวันเดียว มีรายได้เหมาะสม ตำบลเดิมที่ถูกแยกต้องมีจำนวนหมู่บ้าน พลเมือง รายได้ และเนื้อที่เหลือพอที่จะคงความเป็นตำบลไปได้

การจัดตั้งตำบลใหม่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้นายอำเภอพิจารณารายงานชี้แจงเหตุผลไปยังจังหวัด เมื่อจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรก็ให้เสนอขอจัดตั้งไปยังกระทรวงมหาดไทย เมื่อกระทรวงมหาดไทยเห็นชอบแล้วก็ออกประกาศกระทรวงมหาดไทยจัดตั้งตำบลขึ้นและประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

4.2 อำนาจหน้าที่และผู้รับผิดชอบ ในตำบลหนึ่งมีกำนันคนหนึ่งมีหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตตำบลนั้น กำนันเป็นตำแหน่งผู้ปกครองตำบลขึ้นตรงต่อนายอำเภอ

อำนาจหน้าที่ของกำนัน กำนันมีอำนาจหน้าที่ตามกำหนดในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่และรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบลที่เป็นเขตปกครองของตน นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏในกฎหมายอื่นๆ และที่กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ขอให้ช่วยเหลือ ซึ่งงานช่วยเหลือดังกล่าวเป็นงานที่สั่งมาทางอำเภอและอำเภอสั่งให้กำนันดำเนินการช่วยเหลือหรือปฏิบัติ

5. หมู่บ้าน

ตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองในส่วนภูมิภาคที่มีขนาดเล็กที่สุด ในหมู่บ้านหนึ่งจะประกอบด้วยบ้านจำนวนหลายๆ บ้าน อยู่ในท้องที่อันหนึ่ง ซึ่งควรอยู่ในความปกครองเดียวกันได้ ให้จัดเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ลักษณะที่กำหนดหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือความสะดวกแก่การปกครองเป็นประมาณ คือ

- 1) ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมาก ถึงจำนวนบ้านน้อย ให้ถือเอาจำนวนคนเป็นสำคัญประมาณราว ๒๐๐ คนเป็นหมู่บ้านหนึ่ง
- 2) ถ้าเป็นที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ถึงจำนวนคนน้อยถ้าและจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า ๕ บ้านแล้ว จะจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งก็ได้

การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ในหมู่บ้านหนึ่ง ให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย

ในหมู่บ้านใด ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร

ให้กรรมการอำเภอประชุมราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เลือกราษฎร ผู้มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายกำหนดเช่น สัญชาติไทยโดยการเกิด,อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก, มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีจนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน ฯลฯ

การเลือกนั้นให้กรรมการอำเภอเป็นประธานพร้อมด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน วิธีเลือกจะกระทำโดยลับหรือโดยเปิดเผยก็ได้

เมื่อราษฎรส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้ว ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน แล้วให้กรรมการอำเภอรายงานไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่ได้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้จับสลาก

ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี นับแต่วันที่ราษฎรเลือก

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ประวัติการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย

การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 5 มีการตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ.116(พ.ศ.2440) และต่อมาใน ร.ศ.124 (พ.ศ.2448) มีการจัดตั้งคณะกรรมการสุขาภิบาลตลาดท่าลอมขึ้นเป็น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งแรก ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาลหัวเมืองขึ้นในปี ร.ศ.127 (พ.ศ.2451) พ.ศ.2496 มีการตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาลขึ้น พ.ศ. 2597 พ.ร.บ.รายได้เทศบาล พ.ศ.2497 พ.ศ. 2498 มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัดขึ้น ทำให้เกิดองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2518 มีการตรา พ.ร.บ.ระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร , พ.ศ.2521 มีการตรา พ.ร.บ.ระเบียบบริหารเมืองพัทยา ตามลำดับ พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 พ.ศ.2537 มีการตรา พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 พ.ร.บ.ระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.2542

การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ที่มุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการปกครองภายใต้ระบบประชาธิปไตย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และนอกจากนี้ยังได้ให้ ความสำคัญกับการกระจายอำนาจด้านการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดหมวด 5 แนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 ซึ่งกำหนดว่า “รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศรวมทั้งพัฒนา จังหวัดที่มีความพร้อมในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัด นั้น”

นอกจากนี้ในด้านกรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญ๒540 ยังได้ระบุไว้ในหมวด 9 รวมทั้งหมด 9 มาตรา อันเริ่มตั้งแต่มาตราที่ 282 ถึงมาตรา 290 ซึ่งโดยรวมแล้วพบว่ามาตราทั้งหมดกล่าวถึงการที่รัฐจะต้องให้ความ อิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลังและ อำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะรัฐบาลเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ จำเป็นภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น

เพื่ออนุวัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 284 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาสาระในการ กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยพยายามถ่ายโอนภารกิจหน้าที่หลายประการที่รัฐดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และ ภารกิจเดียวกันนั้นเององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็สามารถรับผิดชอบในการดำเนินการได้รวมทั้งกำหนดให้มีการ จัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยกำหนดให้มี

คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ

ปัจจุบันแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2543 และรายงานให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทราบเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2543 และ 20 ตุลาคม 2543 ตามลำดับ และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 แล้วนั้น จึงนับได้ว่าแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 เป็นแนวทางและจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นปัจจุบัน มี 6 รูปแบบดังนี้คือ

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.)
2. เทศบาล
3. สุขาภิบาล
4. กรุงเทพมหานคร
5. เมืองพัทยา
6. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ความสำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีจังหวัดละ 1 แห่ง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมเขตจังหวัด มีงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นแห่งละไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาท โดย อบจ. บางแห่งได้รับงบประมาณถึง 400 ล้านบาท ในขณะที่ท้องถิ่นอื่น เช่น อบต. บางแห่งมีงบประมาณไม่ถึง 5 ล้านบาท

อบจ. จึงตั้งขึ้นเพื่อบริหารกิจการในเขตจังหวัด และช่วยพัฒนางานของเทศบาลและ อบต. โดยประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน และจัดสรรงบประมาณให้ เช่น

จัดสร้างระบบสาธารณสุขปโภคที่เทศบาลและ อบต. ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากขาดงบประมาณ เช่น จัดให้มีท่อบำบัดน้ำเสีย ประปาหมู่บ้าน

จัดทำโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายองค์กร เช่น สร้างถนนสายหลักผ่านเทศบาลและ อบต. สถานที่ทิ้งขยะ อบจ. มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณสุขให้ประชาชนอย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับ อบต. และ เทศบาล

การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เช่น จัดให้มีหน่วยดับเพลิง ช่วยแก้ไขไฟไหม้ จัดรถบรรทุกน้ำ ช่วยเหลือพื้นที่แห้งแล้ง

การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น จัดให้มีสถานที่พักผ่อน สวนสาธารณะ สถานที่สำหรับใช้ประชุม หรืออบรม

การให้บริการประชาชนด้านอื่นๆ เช่น การป้องกันโรคติดต่อ จัดให้มีน้ำสะอาด ตลาด ท่าเทียบเรือ

การกำกับดูแลองค์การบริหารส่วนจังหวัด

เมื่อสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สมาชิกสภา อบจ.) หรือนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำหน้าที่ไม่โปร่งใสหรือสร้างความเสียหายต่อองค์กร ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถเสนอผลการสอบสวนให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเพื่อสั่งให้ผู้นั้นออกจากตำแหน่ง ยุบสภา อบจ. หรือประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้เช่นกัน

เทศบาล**ความสำคัญของเทศบาล**

เทศบาล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมือง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในท้องถิ่น ความเจริญทางเศรษฐกิจ หรือ รายได้ในท้องถิ่น การพัฒนาความเจริญในท้องถิ่น เช่น อำเภอหาดใหญ่ เดิมเป็นเทศบาลเมืองหาดใหญ่ ต่อมายกระดับเป็นเทศบาลนครหาดใหญ่ เพราะมีการขยายตัวทั้งประชากร รายได้ และความเจริญเป็นต้น

เทศบาล จึงตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น เทศบาลจึงใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีหน้าที่สำคัญคือ

การรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น จัดให้มีอุปกรณ์ดับเพลิง จัดเวรยามตรวจความเรียบร้อยเวลากลางคืน การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น จัดให้มี สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การให้บริการแก่ประชาชนด้านอื่นๆ จัดให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ สุสาน ทางเดินสว่าง จัดเก็บขยะ สงเคราะห์ แม่และเด็ก บำรุงสถานศึกษาและโรงพยาบาลเป็นต้น

เทศบาล มีการบริหารงานได้อย่างอิสระ พนักงาน เทศบาล และปลัดเทศบาล เป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ปฏิบัติงานตามภารกิจ และหน้าที่ของเทศบาลภายใต้การบริหาร และตรวจสอบควบคุม โดยสมาชิกสภาเทศบาล ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน

การกำกับดูแลเทศบาล

เมื่อสมาชิกสภาเทศบาล(ส.ท.) และคณะเทศมนตรีทำหน้าที่ไม่โปร่งใส ทุจริต สร้างความเสียหายต่อท้องถิ่น ผู้ว่าราชการ หรือ นายอำเภอ สามารถเสนอ ความเห็น ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อสั่งให้ผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ หรือประชาชนสามารถ เข้าชื่อ เพื่อถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้เช่นกัน

เขตเลือกตั้ง เทศบาล.

สมาชิกสภาเทศบาลตำบล แบ่งเป็น 2 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน
สมาชิกสภาเทศบาลเมือง แบ่งเป็น 3 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน
สมาชิกสภาเทศบาลนคร แบ่งเป็น 4 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน

องค์การบริหารส่วนตำบล**ความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล**

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จัดตั้งขึ้นมาจากสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จึงยกฐานะเป็นอบต.

อบต. ตั้งขึ้นเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการ ประชาชนในหมู่บ้าน และตำบลแทนรัฐส่วนกลาง ที่ไม่สามารถดูแลประชาชนเจ็ดหมื่นกว่า หมู่บ้านทั่วประเทศ อย่างทั่วถึง เช่น ในพื้นที่ห่างไกลเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ น้ำป่า หรือภัยธรรมชาติ น้ำป่า หรือไฟป่า อบต. สามารถช่วยเหลือประชาชนได้รวดเร็ว และป้องกันภัยได้ล่วงหน้า โดยการมีอุปกรณ์ป้องกันไฟ และช่วยเหลือผู้ประสบภัย น้ำท่วมเบื้องต้นได้

การกำกับดูแลอบต.

เมื่อสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สมาชิก สภา อบต.) หรือคณะผู้บริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ไม่โปร่งใสหรือสร้างความเสียหาย ต่อองค์กร นายอำเภอ สามารถเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อสั่งให้ผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ หรือประชาชน สามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่งได้เช่นกัน

เขตเลือกตั้ง อบต. การเลือกตั้งสมาชิกสภาอบต. ถือหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้เท่าจำนวนสมาชิกที่มีอยู่ในเขตนั้น

**อบต. ที่มีหมู่บ้านเดียว มีสมาชิกได้ 6 คน

**อบต. ที่มีเพียง 2 หมู่บ้าน มีสมาชิกได้หมู่บ้านละ 3 คน

**อบต. ที่มีจำนวน 2 หมู่บ้านขึ้นไป มีสมาชิกได้หมู่บ้านละ 2 คน

กรุงเทพมหานครความสำคัญ

กรุงเทพมหานครเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านต่างๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการปกครองเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ จึงไม่เหมาะสมและไม่คล่องตัวพอที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดให้กรุงเทพมหานครเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ --เป็นการปกครองท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งของไทยซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศ ใช้หลักการกระจายอำนาจ หรือรูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา

การบริหารงานการปกครองรูปแบบพิเศษของกรุงเทพฯประกอบด้วย

- 1.) **สภากรุงเทพมหานคร** - ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ มีหน้าที่ในการตรากฎหมาย(ข้อบัญญัติกรุงเทพฯ), การพิจารณาอนุมัติงบประมาณ การควบคุมการบริหาร ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจากเขตต่าง ๆ เรียกว่า สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (สก.) ซึ่งใช้เกณฑ์ ราษฎร 1 แสนคนต่อสก. 1 คน , มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ,
2.) **ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร** - ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (การสมัครผู้ว่าฯ ไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมืองก็ได้) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี (รองผู้ว่าฯ มีได้ 4 คน ซึ่งผู้ว่าฯ แต่งตั้งเอง)

การจัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพฯมีดังนี้

1) สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพฯ	2) สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการฯ
3) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพฯ	4) สำนักงานปลัดกรุงเทพฯ
5) สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกเป็นอย่างอื่น	6) สำนักงานเขต

นอกจากนี้ในแต่ละเขตจะมีสภาเขต ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีหน้าที่ ให้ข้อคิดเห็น, สอดส่องดูแล, ให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการเขต

เมืองพัทยาความสำคัญ

พัทยาดั้งอยู่ในเขต อ.บางละมุง จ.ชลบุรี เป็นเมืองท่องเที่ยวเดิมอยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลนาเกลือ แต่เนื่องจากการเจริญเติบโตของพัทยา สุขาภิบาลนาเกลือ ไม่สามารถดูแลได้ จึงมีการปรับปรุงใหม่โดยตรา พ.ร.บ. ระเบียบการบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.2521 โดยให้ยุบเลิกสุขาภิบาลนาเกลือแล้วจัดตั้งเป็นหน่วยการปกครองรูปแบบพิเศษเรียกว่า เมืองพัทยา ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล ต่อมาเมื่อบ้านเมืองได้เจริญก้าวหน้าขึ้นก็ได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการโดยตรา พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.2542 ขึ้นใช้

โครงสร้างการบริหารประกอบด้วย

1. สภาเมืองพัทยา มาจากการเลือกตั้ง จำนวน 24 คน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ กำหนดข้อบัญญัติเมืองพัทยา และควบคุมการบริหารงานของปลัดเมืองพัทยา
2. ปลัดเมืองพัทยา เป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายกเมืองพัทยาโดยความเห็นชอบของสภาเมืองพัทยา มีหน้าที่บริหารกิจการของเมืองพัทยา
3. นายกเมืองพัทยา มาจากการเลือกตั้งโดยตรง อยู่ในวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีหน้าที่ในการควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเมืองพัทยา และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างเมืองพัทยา

****//****

